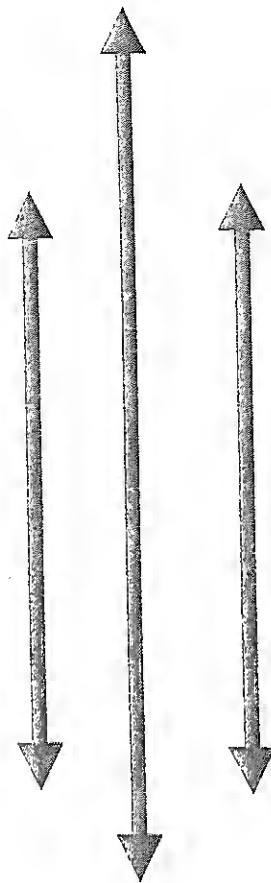

व्यापार घाटा न्यूनीकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०७५

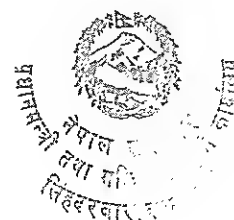

नेपाल सरकार

उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय

सिंहदरवार

२०७५

१. पृष्ठभूमि

निर्यात व्यापार आर्थिक विकासको महत्वपूर्ण आधार हो । निर्यात व्यापारले मुलुकमा वैदेशिक मुद्राको आर्जन, रोजगारी र आर्थिक वृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउँछ । नेपालको संविधानको भाग ४ तथा धारा ५१ मा उल्लेखित राज्यका नीति अन्तर्गत अर्थ, उद्योग र वाणिज्य सम्बन्धी नीतिमा तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान गरी उद्योगको विकास र विस्तारद्वारा निर्यात प्रवर्द्धन गर्दै वस्तु तथा सेवाको बजार विविधीकरण र विस्तार गर्ने, राष्ट्रिय हित अनुकूल आयात प्रतिस्थापन गर्ने, निर्यात प्रवर्द्धनका क्षेत्रमा वैदेशिक पूँजी तथा प्रविधिको लगानीलाई आकर्षित गर्ने विषयहरू उल्लेख गरिएको छ ।

उत्पादन वृद्धि, गुणस्तर सुधार, व्यापार सहजीकरण, निर्यातवृद्धि र आयात व्यवस्थापनको लागि उल्लेखित संवैधानिक मार्ग निर्देश, वाणिज्य नीति २०७२, औद्योगिक नीति २०६७, कृषि विकास रणनीति, २०७२, औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७३, नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति २०७३, विदेशी लगानी तथा प्रविधि हस्तान्तरण ऐन, २०४९ लगायतका नीति, ऐन, नियमहरू कार्यान्वयनमा रहेका छन् । विश्व व्यापार संगठनबाट अति कम विकसित राष्ट्र (Least Developed Countries) को हैसियतले नेपालले विभिन्न छुट सुविधाहरू प्राप्त गर्दै आएको छ । यसको साथै नेपाल दक्षिण एशियाली स्वतन्त्र व्यापार सञ्जोता (South Asia Free Trade Agreement-SAFTA), बहुक्षेत्रीय प्राविधिक तथा आर्थिक सहायताका लागि बंगालको खाडीको प्रयास (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation (BIMSTEC) जस्ता क्षेत्रीय आर्थिक संगठनको सक्रिय सदस्य समेत रहेको छ । यसका अतिरिक्त भारत, चीन, बंगलादेश लगायतका १७ मुलुकहरूसँग द्विपक्षीय व्यापार सम्झौता भएको छ । यसरी बहुपक्षीय, क्षेत्रीय तथा द्विपक्षीय प्रणाली र प्रक्रियाबाट सहूलियतपूर्ण बजार पहुँचको उपलब्धता हुँदा हुँदै पनि नेपालको निर्यात व्यापार अपेक्षित रूपमा वृद्धि हुन नसक्दा वैदेशिक मुद्रा आर्जन र व्यापार घाटा न्यूनीकरणमा सकारात्मक प्रभाव पर्न सकेको छैन । देश भित्रै तुलनात्मक तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताका वस्तु तथा सेवाको प्रचुर संभावना हुँदा हुँदै पनि कृषि तथा औद्योगिक उत्पादनमा अपेक्षित रूपमा वृद्धि हुन नसकी आयात प्रतिस्थापन र निर्यात वृद्धि हुन नसक्दा मुलुकको व्यापार घाटा निरन्तर वृद्धि हुनु अर्थ व्यवस्थाको लागि चिन्ताको विषय बनेको छ ।

पछिल्लो पाँच वर्षमा वस्तु आयात झण्डै दोब्बर भई रु १२.४ खर्ब पुगेको छ । यसै अवधिमा वस्तु निर्यात रु ९२ अर्बबाट घटेर रु ८१ अर्बमा झरेको छ । मूलतः निर्यातको आधार विस्तार हुन नसकेको र आयातमा चाप पर्दै गएकोले यो स्थिति आएको हो ।

आ.व.२०७४/७५ मा रु १२४५ अर्ब बराबरको आयात भएको, रु ८१ अर्ब बराबरको निर्यात भई रु ११६४ अर्ब बराबर व्यापार घाटा रहेको छ । यस अवधिमा वस्तु व्यापार तर्फको घाटा नेपालको कूल ग्राहस्थ उत्पादनको करिव ३८. ६% रहेको छ । साथै, कुल ग्राहस्थ उत्पादनसँगको अनुपातमा आयात ४१.३% र निर्यात २.७% रहेको छ ।

२. कार्ययोजनाको आवश्यकता र औचित्य

नेपालको अत्यधिक व्यापार घाटालाई तत्कालै सम्बोधन गर्न जरुरी छ। तसर्थ, व्यापार घाटाकम गरी अर्थतन्त्रलाई सकारात्मक दिशातर्फ लैजानु अत्यन्त आवश्यक भएको छ ।

स्वदेशभित्र तुलनात्मक लाभ तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताका वस्तुहरूको आन्तरिक उत्पादन वृद्धि गरी आयात प्रतिस्थापन गर्ने, कम गुणस्तर र स्वास्थ्यलाई हानि पुऱ्याउने वस्तुहरूको आयात नियमन गर्ने, नेपाली वस्तुहरूको गुणस्तर सुधार, ब्रान्डिङ तथा प्याकेजिङमा सुधार गर्ने, व्यापार तथा निर्यात सहजीकरण गर्ने, निर्यात प्रवर्द्धन तथा वृद्धि गर्ने, सेवाको निर्यात व्यापारमा वृद्धि गर्ने जस्ता रणनीतिहरू अवलम्बन गरी व्यापार घाटामा न्यूनीकरण गर्न अपरिहार्य छ । व्यापार एक बहुआयामिक विषय भएकोले व्यापार घाटा न्यूनीकरण गर्न कुनै एक मन्त्रालय वा निकायको प्रयास मात्र पर्याप्त हुन सक्दैन । यसको लागी नेपाल सरकारका विभिन्न निकायहरू बीच प्रत्यक्ष र परोक्ष रूपमा सहयोग र सहकार्यको खाँचो रहेको छ । त्यसैले नेपालको व्यापार घाटा न्यूनीकरण गर्न नेपाल सरकारका विभिन्न निकायहरूले गर्नुपर्ने कार्यहरूको जिम्मेवारी तथा समयसारिणी सहित व्यापार घाटा न्यूनीकरण सम्बन्धी कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

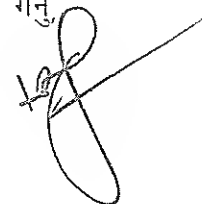
३. कार्ययोजनाको लक्ष्य

आगामी पाँच वर्ष भित्र नेपालको निर्यात आयात अनुपात १:१०.५ कायम गर्ने।

४. कार्ययोजनाको उद्देश्य

नेपाल सरकारका विभिन्न मन्त्रालय तथा निकायहरूको एकीकृत तथा समन्वयात्मक प्रयासद्वारा देशमा बढ्दै गएको व्यापार घाटालाई कम गर्नु यस कार्ययोजनाको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । यसका अतिरिक्त अन्य उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् :

- देशमा तुलनात्मक लाभ र प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताका वस्तु तथा सेवाको विकास गर्नु,
- निर्यात प्रवर्द्धन तथा अभिवृद्धि गर्नु,
- कृषि तथा औद्योगिक उत्पादनमा वृद्धि गरी आयात प्रतिस्थापन गर्नु,

- विभिन्न निकायहरूबीच प्रभावकारी समन्वय स्थापित गरी लगानी अभिवृद्धि, उत्पादकत्व र उत्पादन बृद्धि गर्नु
- स्वदेशी उत्पादनहरूको गुणस्तर सुधार गर्नु
- मानव स्वास्थ्यलाई हानी पुर्याउने वस्तुहरूको नियमन गर्नु
- औद्योगिक तथा व्यापारजन्य पूर्वाधारहरूको तिव्र विकास गर्नु र
- व्यापार सहजीकरण गर्नु ।

६. कार्ययोजना कार्यान्वयन तथा अनुगमनको तरीका

यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयन गर्न अनुसूची-१ मा प्रत्येक निकायको कार्यजिम्मेवारी र समयसारिणी उल्लेख गरिएको छ। उक्त कार्ययोजना बमोजिम सम्बन्धित निकायहरूले आफ्नो जिम्मेवारी भित्रका कामहरू तोकिएको समयसीमा भित्रै रही काम गर्ने व्यवस्था हुनेछ। विभिन्न निकायहरूले समन्वयात्मक रूपमा गर्नु पर्ने प्रकृतिका कार्यहरूको लागि प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय र उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयले समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गर्नेछन् । प्रत्येक निकायहरूले कार्ययोजनामा रहेका निकायगत जिम्मेवारीहरूको वार्षिक तथा आवधिक परिमाणात्मक लक्ष्यहरू निर्धारण गरी नतिजा सूचकका आधारमा अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ । कार्ययोजना कार्यान्वयनको प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय तथा राष्ट्रिय योजना आयोगबाट समेत अनुगमन हुनेछ । कार्ययोजनाको प्रगति समीक्षा प्रत्येक पटकको राष्ट्रिय विकास समस्या समाधान समितिमा र प्रत्येक ४/४ महिनामा सचिव बैठकमा हुनेछ । प्रगतिको संकलन र सम्पादन उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयले गर्नेछ ।

७. कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक बजेट व्यवस्था

यस कार्ययोजनामा रहेका कार्यहरूको सम्पादन प्रत्येक निकायले आफ्नो नियमित बजेटबाट गर्नु पर्नेछ । कार्ययोजनाभित्रका कतिपय कामहरू नियमित बजेटबाट गर्न नसकिने भएमा वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटमा समेत समावेश गरी अर्थ मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्नेछ । अर्थ मन्त्रालय र राष्ट्रिय योजना आयोगले यस कार्ययोजनामा समावेश भएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित निकायबाट माग भई आए अनुसार बजेट विनियोजन गर्न प्राथमिकता दिनुपर्नेछ । साथै, सम्बन्धित निकायले परिचालन गर्ने वैदेशिक सहायता मार्फत समेत यस कार्ययोजनामा रहेका क्रियाकलापहरू कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ ।

अनुसूची-१
व्यापार घाटा न्यूनीकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना
(२०७५/७६-२०७९/८०)

क्र.सं.	जिम्मेवार निकायहरू	निकायगत कार्यहरू	समय सीमा	अपेक्षित उपलब्धी	जोखिम	कैफियत
१.	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	१.१ राष्ट्रिय तथा क्षेत्रगत नीति, योजना र कार्यक्रमहरूमा उत्पादन बृद्धि बजारीकरण निर्यात प्रवर्द्धन, आयात प्रतिस्थापन तथा आयात व्यवस्थापन गर्ने विषयलाई प्राथमिकता दिन सबै तहका निकायहरूलाई निर्देशन तथा सहजीकरण गर्ने ।	तत्काल शुरु गरी निरन्तर	व्यापारको मूल प्रवाहिकरणमा सहयोग पुगेको हुने ।		
		१.२ व्यापार घाटा न्यूनीकरण गर्ने सम्बन्धी कार्ययोजना, २०७५ को कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने ।	चौमासिक रुपमा	कार्ययोजनाको कार्यान्वयन भएको हुने ।		
		१.३ द्विपक्षीय, क्षेत्रीय तथा बहुपक्षीय स्तरमा व्यापार सम्बन्धी भएका र हुने सन्धि, सम्झौता, सहमतिहरूको कार्यान्वयनबाट अधिकतम लाभ लिन आ-आफ्नो निकायहरूबाट उपलब्धीमूलक भूमिका खेल्न सम्बन्धित निकायहरूलाई निर्देशन दिने ।	१ महिनामा शुरु गरी निरन्तर	द्विपक्षीय, क्षेत्रीय तथा बहुपक्षीय सन्धी सम्झौताहरूको कार्यान्वयन भई निर्यात प्रवर्द्धन भएको हुने ।		

 नेपाल सरकार
 उद्योग, वाणिज्य तथा
 पर्यटन विभाग
 काठमाडौं

२.	राष्ट्रिय योजना आयोग	१.४	आयात निर्यातलाई प्रभाव पार्ने नीतिगत विषयमा निर्णय हुँदा सम्बन्धित निकायले उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयको परामर्श लिने प्रणाली स्थापित गर्ने ।	तत्काल शुरु गरी निरन्तर	क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रमहरूमा निर्यात प्रवर्द्धनको विषय समावेश भएको हुने ।		
		१.५	सरकारी कार्यालय र सामुदायिक विद्यालयहरूमा स्वदेशी कागज लगायतका अन्य उत्पादनहरूको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने ।	६ महिना र निरन्तर	स्वदेशी कागजको उपयोगमा बृद्धि भएको हुने ।		
		१.६	पर्यटन क्षेत्र र सार्वजनिक निकायहरूले उपलब्ध भएसम्म स्वदेशी उत्पादनको उपयोग गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।	३ महिना र निरन्तर	स्वदेशी उत्पादनको उपयोगमा बृद्धि भएको हुने ।		
		२.१	वाणिज्य नीति, नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति र अन्य क्षेत्रगत नीति तथा रणनीति योजना तथा कार्यक्रममा (Macro तथा Sectoral Policy र Strategy) उत्पादन, बजारीकरण, निर्यात प्रवर्द्धन, आयात प्रतिस्थापन एवं आयात व्यवस्थापनलाई प्राथमिकतामा राखी व्यापारलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने प्रकृतिका कार्यक्रमहरू बजेटमा समावेश गर्ने ।	२०७६ जेष्ठ सम्म र निरन्तर	विभिन्न क्षेत्रगत नीति तथा योजनाहरूमा व्यापारको मूलप्रवाहीकरण भएको हुने ।		

	२.२	निर्यात व्यापारलाई सघाउ पुऱ्याउने कार्यकमहरूको कार्यान्वयनलाई प्राथमिकतामा राखी विभिन्न मन्त्रालय/निकायको अनुगमन गर्ने ।	प्रत्येक कम्तीमा पटक चौमासिक अवधिमा गरी निरन्तर	वर्ष २	विभिन्न मन्त्रालय/निकायहरूले संचालन गर्ने कार्यक्रमहरूमा निर्यात व्यापारको विषय समावेश भई कार्यान्वयन भएको हुने ।	
	२.३	प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकारहरूका नीति तथा योजनाहरू तर्जुमा गर्दा निर्यात प्रवर्द्धन तथा आयात प्रतिस्थापनमा सहयोग पुऱ्ने गरी व्यापार मूलप्रवाहीकरण गर्न समन्वय गर्ने ।	निरन्तर		प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकारहरूका नीति तथा योजनाहरूमा समेत निर्यात प्रवर्द्धन तथा आयात प्रतिस्थापनको लागि व्यापार मूलप्रवाहीकरण भएको हुने ।	
३.	३.१.	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	३ वर्ष		औद्योगिक क्षेत्र र विशेष आर्थिक क्षेत्रहरू स्थापना र संचालनबाट देश भित्र औद्योगिककरणमा बृद्धि भएको हुने ।	
	३.२.		२ वर्ष		नेपाल र चीन सीमा नाका आसपास Cross Border SEZ को स्थापना भएको हुने ।	

३.३.	Footwear, Carpet, छोला र छोलानज्य वस्तु, हस्तकलानज्य वस्तु, तयारी पोशाकको Product Specific Zone सञ्चालनमा ल्याउने। (फुटवेयरको दक्षिणकालीमा, कार्पेटको सिमरामा र अन्यको उपयुक्त स्थान पहिचान गरी तोक्ने)	२ वर्ष	Product Specific Zone सञ्चालनमा आएको हुने।		
३.४.	वार्षिक ५ अर्ब रुपैया भन्दा बढी मूल्यका पैठारी भएका वस्तुहरुमध्ये आन्तरिक उत्पादन बढाउन सकिने गैर कृषिजन्य वस्तुहरुको आयात आगामी ५ वर्षभित्रमा ५०% ले प्रतिस्थापन गर्ने गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने।	तत्काल कार्य प्रारम्भ गरी ५ वर्षमा ५०% ले कटौती गर्ने।	गैर कृषिजन्य वस्तुहरुको आयात आगामी ५ वर्षभित्रमा ५०% ले प्रतिस्थापन भएको हुने।		
३.५.	गुणस्तर र प्रमाणीकरण व्यवस्थाको सुदृढीकरण गर्दै National Accreditation Board सम्बन्धी कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्था गरी सो बोर्डको स्थापना तथा प्रभावकारी संचालन गर्ने।	२ वर्ष	National Accreditation Board सम्बन्धी व्यवस्थामा सहजीकरण भएको हुने।		
३.६.	गुणस्तर परीक्षण सम्बन्धी निकायहरु विशेषगरी खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग, गुणस्तर तथा नापतौल विभाग, वनस्पति विभाग, राष्ट्रिय प्लान्ट क्वारेन्टाइन एवं विषादी	१ वर्ष	गुणस्तर परीक्षण सम्बन्धी निकायहरुले अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड बमोजिमगुणस्तर प्रमाणिकरणको व्यवस्था मिलाएको हुने।		

 नेपाल सरकार
 कृषि विभाग
 काठमाडौं

		व्यवस्थापन केन्द्रले निर्यात हुने वस्तुको अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड बमोजिम गुणस्तर प्रमाणिकरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने।				
३.७.		नेपालले तय गरेको मापदण्ड (Standards) तथा प्रक्रियाहरु पुरा गरेको वस्तुमात्र नेपाल भित्र पैठारी गर्न सक्ने व्यवस्था सुनिश्चित गर्न भन्सार विन्दुहरु, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग, राष्ट्रिय प्लान्ट क्वारेन्टाइन एवं विषादी व्यवस्थापन केन्द्र, पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयहरु तथा कार्यालयहरुलाई सवलीकरण गर्ने।	२ वर्ष		नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग तथा कार्यालयहरुको सवलीकरण भएको हुने।	
३.८.		विदेशबाट आयात हुने सम्पूर्ण उपभोग्य वस्तुको गुणस्तर मापदण्ड निर्धारण गर्ने।	२ वर्ष		आयातित उपभोग्य वस्तुको गुणस्तर मापदण्ड निर्धारण भएको हुने।	
३.९.		नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति (NTIS), २०७३ ले पहिचान गरेका कार्पेट, पश्मिना, छालाका वस्तुहरु, यार्न र जुता चप्पलहरुको निर्यात २ वर्षमा ५० प्रतिशतले बढाउने।	२ वर्ष		NTIS 2016 ले पहिचान गरेका औद्योगिक उत्पादनहरुको निर्यातमा बृद्धि भएको हुने।	
३.१०.		NTIS मा समावेश ९ वटा वस्तुको कम्तिमा ५ मूलुकमा सामूहिक व्यापार चिन्ह दर्ता गर्ने।	१ वर्ष		प्रमुख वस्तुहरुको सामूहिक व्यापार चिन्ह दर्ता भएको हुने।	

३.११.	नेपालमा उपलब्ध निकासीजन्य खानी तथा खनिज वस्तुहरूको उत्खनन, प्रशोधन र विकास गरी निर्यात प्रवर्द्धन र आयात प्रतिस्थापन गर्ने।	४ महिनामा शुरु गरी निरन्तर	खानी तथा खनीज वस्तुहरूको निर्यात प्रवर्द्धन र आयात प्रतिस्थापन भएको हुने।		
३.१२.	प्रदेश र स्थानीय तहहरूलाई संभाव्य वस्तुहरूको Mass Production तर्फ उन्मुख गराउन अनुदान तथा आवश्यक सहयोग प्रदान गर्ने।	४ महिनामा शुरु गरी निरन्तर	प्रदेश र स्थानीय तहहरूबाट उत्पादन वृद्धिका लागि पहल भएको हुने।		
३.१३.	नेपाली औद्योगिक गुणस्तरलाई अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता दिन मुख्य व्यापार साझेदार मुलुकहरमध्ये ५ वटा संग Mutual Recognition Agreement (MRA) गर्ने।	२ वर्ष	औद्योगिक गुणस्तरलाई अन्तर्राष्ट्रिय मान्यताको लागि ५ वटा देशहरूसंग Mutual Recognition Agreement (MRA) भएको हुने।		
३.१४.	विराटनगर-इटहरी, विरगंज-पथलैया, बुटवल-भैरहवा, नेपालगंज-कोहलपुर, धनगढी-अत्तरिया, गैडाकोट-कावासोतीमा थप औद्योगिक पूर्वाधारहरूको विकास गरी निर्यातयोग्य वस्तुको उत्पादनमा जोड दिने।	२ वर्ष	देशका प्रमुख औद्योगिक कोरिडोरहरूमा औद्योगिक तथा व्यापारजन्य थप पूर्वाधारहरूको विकास भएको हुने।		
३.१५.	निकासी पैठारी नियन्त्रण गर्ने ऐन, २०१३ लाई समयानुकूल परिमार्जन गरी तयार	३ महिना	निकासी पैठारी सम्बन्धमा व्यवस्थापन गर्न बनेको		

		गरिएको आयात निर्यात व्यवस्थापन विधेयक संसदमा पेश गर्ने ।		विधेयकको मस्यौदा तर्जुमा भइ व्यवस्थापन विधेयक संसदमा पेश भएको हुने ।		
३.१६.	बहुपक्षीय, क्षेत्रीय र द्विपक्षीय सन्धि सम्झौताहरुबाट अतिक्रम विकसित मुलुकका हैसियतले प्राप्त Tariff Preferences सुविधाको उपयोग गरी निर्यात बृद्धि गर्न ५ नयाँ देशसंग सम्झौता गर्ने ।	२ वर्ष		Tariff Preferences सुविधाको उपयोग बढाउन ५ नयाँ देशसंग सम्झौता गरिएको हुने ।		
३.१७.	कोलकत्ता वन्दरगाहदेखि नेपालका सम्भावित जलमार्गहरुमा Waterways System बाट तेस्रो मुलुकसंग व्यापार गर्न मौजुदा पारवहन सन्धि पुनरावलोकन गर्ने ।	१ वर्ष		Waterways System संचालनको लागि पारवहन सन्धी पुनरावलोकन भएको हुने ।		
३.१८.	विराटनगर एकीकृत जाँच चौकी (ICP) संचालनमा ल्याउने ।	६ महिना		विराटनगर एकीकृत जाँच चौकी (ICP) संचालनमा आएको हुने ।		
३.१९.	भैरहवा र नेपालगञ्जमा एकीकृत जाँच चौकी (ICP) निर्माण कार्य शुरु गर्ने ।	१ वर्ष		एकीकृत जाँच चौकी (ICP) निर्माण कार्य शुरु भएको हुने ।		
३.२०.	नेपाल-चीन बीच भएको पारवहन ढुवानी सम्झौता (Transit Transport Agreement) को	१ वर्ष		चीनमार्फत पारवहन सुविधाको उपयोग बृद्धि भएको हुने ।		

		प्रोटोकल अनुसार चीनमार्फत पारवहन सुविधाको उपयोग गर्न आवश्यक पूर्वाधारहरुको निर्माण तथा थप सुधार गर्ने ।							
३.२१.		व्यापार क्षेत्रको विकासमा व्यवस्थित तरिकाले वैदेशिक सहायताको परिचालन बढाउन व्यापारमा क्षेत्रगत अवधारणा (Trade SWAP) कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	२ वर्ष			व्यापार क्षेत्रको विकासको लागि क्षेत्रगत अवधारणा (Trade SWAP) कार्यान्वयनमा आएको हुने ।			
३.२२.		प्रदेश सरकारको संलग्नतामा सबै प्रदेशहरुमा न्यूनतम एक एक वटा अन्तर्राष्ट्रिय Expo Center स्थापना र संचालन गर्ने ।	५ वर्ष			सबै प्रदेशहरुमा अन्तर्राष्ट्रिय Expo Center स्थापना र संचालन भएको हुने ।			
३.२३.		व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्रमा उच्च प्रविधियुक्त Export Help Desk संचालनमा ल्याई निर्यात प्रवर्द्धनमा सहजीकरण गर्ने ।	३ महिना			TEPC मा Export Help Desk संचालनमा आएको हुने ।			
३.२४.		व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्रलाई Trade Intelligence को रुपमा विकास गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरु थप गर्ने ।	१ वर्ष			TEPC लाई Trade Intelligence को रुपमा विकास गरिएको हुने ।			
३.२५.		निर्यात प्रवर्द्धनका लागि E-commerce सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	६ महिना			E-commerce सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तयार गरी कार्यान्वयनमा आएको हुने ।			
३.२६.		अत्यावश्यक वस्तुको आपूर्ति, नियमन,	१ वर्ष			अत्यावश्यक वस्तुको आपूर्ति			

		सिण्डिकेट, कार्टेलिङ्गको अन्त्य गरी स्वस्थ प्रतिस्पर्धाको अवस्था कायम गर्ने ।		नियमन, सिण्डिकेट, कार्टेलिङ्गको अन्त्य भएको हुने ।		
३.२७.	नेपालको हिमाली क्षेत्रको मिनरल वाटर/प्रशोधित पानी खाडी लगायत अन्य मुलुकहरुमा निर्यात गर्न आवश्यक सहयोग र सहजीकरण गर्ने ।	१ वर्ष	नेपालको मिनरल वाटर खाडी लगायतका मुलुकहरुमा निर्यात बृद्धि भएको हुने ।			
३.२८.	अलैची र अदुवा सिधै गन्तव्य बजार/मुलुकमा मूल्य अभिवृद्धि सहित निर्यात गर्न निर्यातकर्तालाई Start-up/Challenge Fund उपलब्ध गराउने ।	१ वर्ष	अलैची र अदुवाको निर्यात गर्न निर्यातकर्तालाई Start-up/Challenge fund संचालन भएको हुने ।			
३.२९.	स्वदेश भित्र उत्पादन बृद्धि गरी चिनी, सिमेन्ट र औषधीको आयात ८० प्रतिशतले प्रतिस्थापन गर्ने ।	२ वर्ष	चिनी, सिमेन्ट र औषधीको उत्पादन बृद्धि गरी ८० प्रतिशत आयात प्रतिस्थापन भएको हुने ।			
३.३०.	स्वदेशी उद्योगबाट उत्पादित बस्तुहरु अधिकतम प्रयोग गर्न सार्वजनिक निकायलाई अनिवार्य गर्ने ।	३ महिना	स्वदेशी उद्योगबाट उत्पादित बस्तुहरुको अधिकतम प्रयोग बढेको हुने ।			
३.३१.	आयात व्यवस्थापन/नियमन गर्नुपर्ने वस्तु तथा सेवाको पहिचान गरी सो अनुसार आन्तरिक उत्पादन तथा मूल्य अभिवृद्धिका लागि सबै निकायहरुसँग समन्वय गर्ने ।	१ वर्ष	आयात व्यवस्थापन गर्नुपर्ने वस्तु तथा सेवाको पहिचान भएको हुने ।			
३.३२.	सूचना तथा सञ्चार उद्योग प्रवर्द्धन गर्न प्रत्येक	२ वर्ष	प्रत्येक विशेष आर्थिक क्षेत्र (SEZ)			

		विशेष आर्थिक क्षेत्र (SEZ) मा एउटा छुट्टै IT Cluster तोक्ने तथा आवश्यक पूर्वाधार तयार गर्ने ।		मा एउटा छुट्टै IT Cluster को लागि पूर्वाधार तयार भएको हुने ।	
३.३३.		व्यापारसंग सम्बन्धित जानकारीहरु समावेश गरिएको नेपाल ट्रेड इन्फरमेशन पोर्टललाई निर्यात प्रवर्द्धनमुखी बनाउने र यसको व्यापक प्रयोग तथा प्रचार प्रसार गर्ने ।	६ महिना र निरन्तर	नेपाल ट्रेड इन्फरमेशन पोर्टलको प्रयोग मार्फत निर्यात बृद्धि भएको हुने ।	
३.३४.		अदुवा, अलैची, चिया, जडिबुटि जस्ता प्रचुर उत्पादन संभावना भएका मालवस्तुहरु तयारी रुपमा प्रशोधन तथा Branding गरी निकासी हुने व्यवस्था मिलाउन त्यस्ता वस्तु बढि उत्पादन हुने क्षेत्रमा Processing उद्योग खोल्न प्रोत्साहन गर्ने ।	निरन्तर	निर्यातजन्य वस्तु बढि उत्पादन हुने क्षेत्रमा Processing उद्योग खोल्न प्रोत्साहन गरिएको हुने ।	
३.३५.		न्यून गुणस्तर तथा वस्तुको विवरण (label) नभएका मालवस्तुको आयातलाई निरुत्साहन तथा नियन्त्रण गर्ने ।	निरन्तर	नक्कली ब्राण्ड तथा लेवल नभएका मालवस्तुको आयात निरुत्साहन भएको हुने ।	
३.३६.		मानव स्वास्थ्यलाई हानी पुऱ्याउन सक्ने र मुलुकमा आयात गर्नु नपर्ने वा नगरे पनि हुने	१ वर्ष	मानव स्वास्थ्यलाई हानी पुऱ्याउन सक्ने माल वस्तुहरुको आयातमा	

		प्रकृतिका मालवस्तुहरुको आयतमा नियन्त्रण/नियमन निरुत्साहन गर्ने ।		निरुत्साहन भएको हुने ।	
३.३७.	सुख्खा बन्दरगाह, सडक पूर्वाधार सञ्जाल विकास, रेल यातायात, जल यातायात लगायतका बैकल्पिक पारवहन मार्गहरुको विकास गरी निकासीमा हुने पारवहन खर्च कम गर्ने ।	१ वर्ष	नेपाली वस्तुहरुको निकासी गर्दा पारवहन खर्च कम भएको हुने ।		
३.३८.	निकासीकतलाई प्रदान गरिने प्रोत्साहनको सम्बन्धमा विस्तृत अध्ययन गरी प्रत्येक वर्षको बजेटमा समावेश गर्ने ।	२ महिना र निरन्तर	निकासी प्रोत्साहन प्याकेजको व्यवस्था कार्यान्वयनमा आएको हुने ।		
३.३९.	नेपालको ट्रान्जिट कार्गोको ढुवानीको लागत र समय कम गर्न रेल मार्ग र सडक मार्गबाट जोडिने प्रमुख बन्दरगाहमा Electronic Cargo Tracking System (ECTS) लाई कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	१ वर्ष र निरन्तर	Electronic Cargo Tracking System (ECTS) लाई कार्यान्वयनमा आएको हुने ।		
३.४०.	नेपालबाट निर्यात हुन सक्ने थप वस्तु तथा सेवाहरुको पहिचान गर्न वस्तु तथा सेवाको अग्र एवं पृष्ठ सम्बन्ध (Forward and	१ वर्ष	उत्पादन शृङ्खला (Product Chain) तथा मूल्य शृङ्खला(Value Chain) अध्ययन भईनेपालबाट निर्यात हुन		

		Backward Linkage), उत्पादन श्रृंखला (Product Chain) र मूल्य श्रृंखला(Value Chain) सम्बन्धी अध्ययन गर्ने ।		सक्ने थप वस्तु तथा सेवाहरूको पहिचान भएको हुने ।	
३.४१.	नेपाली निर्यातयोग्य सामानहरूको प्रवर्द्धन तथा बजारीकरण गर्न MADE IN NEPAL को Goodwill Ambassador हरू नियुक्त गर्ने तथा उद्योग तथा व्यवसायिक प्रतिष्ठानहरूलाई नेपाली Brand हरूको Brand Ambassador हरू नियुक्त गर्न प्रोत्साहन र सहयोग गर्ने ।	१ वर्ष		Goodwill Ambassador तथा Brand Ambassador हरू नियुक्त भएको हुने ।	
३.४२.	प्रदेश र स्थानीयस्तरमा तुलनात्मक लाभका वस्तु तथा सेवाहरूको पहिचान तथा वस्तु विकास (Product Development) गर्न प्रदेश र स्थानीयस्तरमा सम्बन्धित निकायहरूको क्षमता विकास गर्ने ।	६ महिना र निरन्तर		प्रदेश र स्थानीयस्तरमा सम्बन्धित निकायहरूको व्यापारजन्य क्षमता विकास भएको हुने ।	
३.४३.	संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा सभाव्य निकासीयोग्य वस्तुको विस्तृत विवरण (Export Potential Product Profile) तयार गर्ने ।	१ वर्ष भित्र		संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहको Export List तयार भएको हुने ।	

 नेपाल सरकार
 उद्योग, वाणिज्य र आपूर्ति विभाग

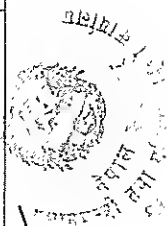
३.४४.	आयातमा पेट्रोलियम पदार्थको हिस्सा धेरै भएकोले सो कम गर्न नेपालभित्रै यसका अन्वेषण, उत्खनन र उत्पादनका सम्भावनाहरूको खोजी गर्ने र नेपालमा उपलब्ध कच्चा पदार्थको प्रशोधन गर्ने।	२ वर्ष	नेपालभित्रै पेट्रोलियम पदार्थको अन्वेषण, उत्खनन र उत्पादनका सम्भावनाहरूको खोजी भएको हुने।		
३.४५.	खाद्यजन्य उद्योगहरू स्थापनाको लागि प्रोत्साहन गर्ने।	१ वर्ष र निरन्तर	खाद्यजन्य उद्योगहरूको स्थापना भएको हुने।		
३.४६.	आयातित वस्तुहरू चोरी निकासी हुने वा आयातित वस्तुको मूल्य अभिवृद्धि नगरी निर्यात गर्ने प्रवृत्तिलाई हतोत्साहित गरी केराउ, दाल, सुपारी र मरिच जस्ता वस्तुहरूको आयात परिमाणलाई आन्तरिक खपतको मागसंग आवद्ध गर्ने।	६ महिना र निरन्तर	केराउ, दाल, सुपारी र मरिच जस्ता वस्तुहरूको आयात आन्तरिक खपतसंग आवद्ध भएको हुने।		
३.४७.	मदिरा उत्पादन गर्ने उद्योगहरूमा नेपालमा उत्पादित कच्चा पदार्थको प्रयोगलाई प्रोत्साहित गर्ने।	६ महिना र निरन्तर	नेपाली कच्चा पदार्थको उपयोग भएको हुने।		
३.४८.	औषधी उद्योग नभएका प्रदेशहरूमा यस्ता उद्योग स्थापना गर्न विशेष प्रोत्साहन दिने।	१ वर्ष र निरन्तर	सबै प्रदेशहरूमा औषधि उद्योग सञ्चालनमा आएका हुने।		
३.४९.	तयारी पोशाक निर्यातकर्ताहरूका लागि विदेशमा सहज भन्सार प्रवेश गर्ने व्यवस्थाको लागि कुटनीतिक पहल गर्ने।	१ वर्ष र निरन्तर	बजार पहुँच सहज भएको हुने।		

३.५०.	तयारी पोशाकको निर्यातमा उपलब्ध कोटाहरूको पूर्ण उपयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउने।	१ वर्ष निरन्तर	तयारी पोशाकको निर्यात बृद्धि भएको हुने।		
३.५१.	तयारी पोशाक उद्योगहरूमा नयाँ प्रविधि भित्र्याई क्षमता अभिवृद्धि गर्न प्रोत्साहित गर्ने।	निरन्तर	तयारी पोशाकको उत्पादन बृद्धि भएको हुने।		
३.५२.	पुराना झुत्ता कागजहरू नेपालका कागज उद्योगहरूमा नै उपयोग र प्रशोधन हुने व्यवस्था मिलाउने।	६ महिना निरन्तर	पुराना कागजको प्रयोग भएको हुने।		
३.५३.	उद्योगहरूको अनुमति प्राप्त उत्पादन क्षमताको सीमा भित्रको कच्चा पदार्थ र मेशिनहरू वाहेकका अन्य वस्तुहरू आयात गर्न नपाउने व्यवस्था गर्ने ।	६ महिना	कच्चा पदार्थ वाहेकका अन्य वस्तुहरू उद्योगहरूले आयात गर्न नपाउने व्यवस्था भएको हुने।		
३.५४.	एक मालवाहक कन्टेनरमा तोकिएको भन्सार संकेतका प्रकार भन्दा बढी वस्तुहरू आयात गर्न नपाउने नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।	६ महिना	एकै कन्टेनरमा धेरै किसिमका वस्तुहरूको सट्टा सिमित वस्तु मात्र आयात हुने गरी आयात व्यवस्थित भएको हुने।		
३.५५.	कम गुणस्तरको जस्तापाता आयातलाई नियन्त्रण गर्न गुणस्तर निर्धारण गर्ने।	६ महिना	जस्तापाताको गुणस्तर र उत्पादन बृद्धि भएको हुने।		
३.५६.	निश्चित गुणस्तर र आकार (Thickness वा Micron) का प्लाष्टिक झोला र बोराहरूको मात्र प्रयोग गर्ने मापदण्डको व्यवस्था	निरन्तर	प्लाष्टिक झोलाको प्रयोग व्यवस्थित भएको हुने।		

 नेपाल सरकार
 वन्यपशु विभाग

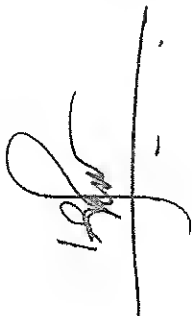
[illegible]

४.	अर्थ मन्त्रालय	४.१.	निर्यातजन्य वस्तु र सेवाहरुको विकास र मूल्य श्रृंखला विकास तथा व्यापार पूर्वाधार विकासको क्षेत्रमा केन्द्रित गरी व्यापारका लागि सहायता (Aid for Trade) परिचालनमा प्राथमिकता दिने ।	निरन्तर	व्यापारका लागि सहायता (Aid for Trade) परिचालन प्रभावकारी रूपमा भएको हुने ।		
		४.२.	एकतहको प्रशोधन गर्नुपर्ने प्रकृतिका सबै औद्योगिक कच्चा पदार्थको भन्सार महशुल दर पुनरावलोकन गर्ने ।	हरेक वर्ष बजेट तर्जुमा गर्दा	औद्योगिक कच्चा पदार्थको भन्सार महशुल दर पुनरावलोकन भएको हुने ।		
		४.३.	निर्यात प्रवर्द्धन र आयात व्यवस्थापन गरी बढ्दो व्यापार घाटा कम गर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार प्रणालीबाट अधिकतम लाभ लिन निर्यात मैत्री बजेट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	निरन्तर	निर्यात व्यापार मैत्री बजेट तर्जुमा भई व्यापार घाटा कम भएको हुने ।		
		४.४.	विद्युतीय सवारी साधनको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्न भन्सार महशुलमा सहूलियत र सहूलियतपूर्ण कर्जा नीति अवलम्बन गर्ने ।	६ महिना	विद्युतीय सवारी साधनको प्रयोगमा प्रोत्साहन भएको हुने ।		
		४.५.	व्यवसायिक जडीबुटी उत्पादनमा लगानीकर्तालाई सहूलियतपूर्ण ऋण, कर छुट लगायतका अन्य सुविधा र सहूलियत प्रदान गर्दै जाने ।	१ वर्ष र निरन्तर	व्यवसायिक जडीबुटी उत्पादनमा लगानीकर्तालाई सुविधा र सहूलियत प्रदान गरिएबाट उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि भएको हुने ।		

४.६.	माछा, चिया, दुध, ताजा तरकारी जस्ता वस्तुहरुको पैठारी महशुल दर पुनरावलोकन गर्ने ।	६ महिना भित्र	आधारभुत कृषि तथा पशुजन्य वस्तुहरुमा भन्सार दर पुनरावलोकन भई स्वदेशी उत्पादन प्रवर्द्धन भएको हुने।		
४.७.	काठका तयारी सामानहरुको आयातमा भन्सार दर पुनरावलोकन गर्ने ।	६ महिना	काठको आयात निरुत्साहित भएको हुने।		
४.८.	निश्चित आकार वा मूल्य भन्दा माथिका टेलिभिजन र उच्च मूल्यका मोबाइल फोन सेटको आयातमा भन्सार दर पुनरावलोकन गर्ने ।	६ महिना	विलासी प्रकृतिका टेलिभिजन र मोबाइल फोन सेटको आयात निरुत्साहित भएको हुने।		
४.९.	डिस्टिब्यूसन ट्रान्सफरमर, कम भोल्टेज र न्युनगुणस्तरका तारका सामानको आयातलाई भन्सार दर माफत निरुत्साहित गर्ने ।	६ महिना	डिस्टिब्यूसन ट्रान्सफरमर, कम भोल्टेजका तारका सामानहरुको आयात निरुत्साहित भएको हुने।		
४.१०.	सून चाँदीका गरगहना निर्यातमा प्रोत्साहित गर्न भन्सारमा लकर सुबिधा, Duty Draw Back र Deemed Export लगायत आवश्यक अन्य सुविधाको व्यवस्था गर्ने ।	१ वर्ष	सुनचाँदीको निर्यात बढेको हुने।		
४.११.	हिरा तथा बहुमूल्य पत्थरको पैठारी महशुल दरमा पुनरावलोकन गर्ने ।	६ महिना	हिरा तथा बहुमूल्य पत्थरको आयात घटेको हुने।		

४.१२.	आन्तरिक उत्पादनले धान्ने खाद्यपदार्थ, तरकारी र फलफूलको आयातमा भन्सार महशुल, गुणस्तर नियमन लगायतका उपाय मार्फत निरुत्साहित गर्ने।	६ महिना	खाद्यपदार्थ, तरकारी र फलफूलको आयात घटेको हुने।	
४.१३.	प्रमुख शहरहरूमा कृषि उपज विक्री केन्द्र र भण्डारण गृह स्थापना गर्न बजेट व्यवस्था गर्ने।	१ वर्ष	विक्री केन्द्र र भण्डारण गृह सञ्चालनमा आएको हुने।	
४.१४.	कृषि तालिम, बीमा, सहूलियतपूर्ण कर्जा, समूह खेती, सिंचाइ, प्राविधिक सेवा र मल अनुदानको एकिकृत सेवालाई सामुहिक खेतिमा केन्द्रित गरी ठूलो स्तरको कृषि व्यवसायलाई प्रोत्साहित गर्ने।	निरन्तर	कृषि व्यवसाय बढेको हुने।	
४.१५.	आयातित प्रशोधित पानी/मिनरल वाटर, जुस, कार्बोनेटेड तथा प्लेभर सिन्थेटिक पेय पदार्थ र इन्र्जि प्रदायक पेय पदार्थको अन्तःशुल्क दर पुरावलोकन गर्ने तथा वेभरेज कर लगाउने।	६ महिना र निरन्तर	विभिन्न पेय पदार्थहरूको आयात घटेको हुने।	
४.१६.	आन्तरिक उत्पादन क्षमता भएका विस्कट, चाउचाउ र ड्राईफुड लगायतका बस्तुहरूको आयात निरुत्साहित हुने कर प्रणाली अवलम्बन गर्ने।	६ महिना	आन्तरिक उत्पादन क्षमता भएका विस्कट, चाउचाउ र ड्राईफुड लगायतका बस्तुहरूको आयात घटेको हुने।	

१८

प्रधान

४.१७.	सुतिजन्य पदार्थको पुरावलोकन गर्ने ।	अन्तःशुल्क दरमा	६ महिना	सुतिजन्य पदार्थको आयात घटेको हुने।		
४.१८.	तयारी पोशाक बनाउन प्रयोग हुने कच्चा पदार्थको पैठारी महशुल र तयारी वस्तुको पैठारी महशुलबीचको फरक दर हालको भन्दा बढाउने।		६ महिना	स्वदेशी उत्पादन बढेको हुने।		
४.१९.	महंगा श्रृङ्गारका सामानको आयातमा पैठारी महशुल पुरावलोकन गर्ने र गुणस्तरहीन सामानको आयातमा प्रतिबन्ध लगाउने		६ महिना	महंगा श्रृङ्गारका सामान आयात व्यवस्थित भएको हुने।		
४.२०.	खेलौना र मनोरञ्जनका सामानहरूको भन्सार दरमा पुरावलोकन गर्ने ।		६ महिना	खेलौना र मनोरञ्जनका सामानहरूको आयात व्यवस्थित भएको हुने।		
४.२१.	भन्सार विन्दुमा मालवस्तुको वास्तविक कारोबार मूल्य ओगट्ने हुने र भन्सार मूल्याङ्कन वास्तविक कारोबार मूल्यको आधारमा हुने व्यवस्था मिलाउने।		निरन्तर	भन्सार विन्दुमा मालवस्तुको वास्तविक कारोबार मूल्यको आधारमा भन्सार मूल्यांकन हुने व्यवस्था प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा आएको हुने ।		
४.२२.	सरोकारवाला निकायसँग समन्वय गरी चोरी निकासी/पैठारी नियन्त्रण गर्ने ।		निरन्तर	अवैध चोरी पैठारी नियन्त्रणको भएको हुने ।		

प्रधानमन्त्रीको कार्यालय
सिंहदरबार

		४.२३.	व्यापार सहजीकरण सम्झौता (TFA) मा उल्लेखित प्रावधानहरू: Single Window, Trade Portal, भन्सार क्षेत्र/पूर्वाधार, निकासी प्रक्रिया मध्ये अर्थ मन्त्रालयले गर्नु पर्ने प्रावधान कार्यान्वयन गरी निर्यातको लागत र समय कम गर्ने ।	निरन्तर	व्यापार सहजीकरण सम्झौता (TFA) मा उल्लेखित प्रावधानहरू क्रमशः कार्यान्वयन भएको हुने ।	
		४.२४.	निश्चित परिमाण भन्दा बढीको सुन, चाँदी खरिद गर्ने व्यक्तिको आयश्रोत खुलाउनु पर्ने र निजको अभिलेख राख्ने व्यवस्था गर्ने ।	६ महिना	सुनचाँदीको आयात निरुत्साहित भएको हुने ।	
		४.२५.	ठूला पूर्वाधार परियोजनाहरूलाई स्थानीय कच्चा पदार्थ तथा निर्माण सामग्री खरीदमा सहूलियत दिने ।	निरन्तर	परियोजनाहरूलाई स्थानीय कच्चा पदार्थ तथा निर्माण सामग्री खरीदमा सहूलियत प्रदान गरिएको हुने ।	
५.	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	५.१.	वार्षिक एक अर्ब रुपैया भन्दा बढी मूल्यका पैठारी भएका कृषि तथा पशुजन्य वस्तुहरू मध्ये आन्तरिक उत्पादन बढाउन सकिने कृषि तथा पशुजन्य वस्तुहरूको आयात आगामी ३ वर्षभित्रमा ५०% ले प्रतिस्थापन गर्ने गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	३ वर्ष	आन्तरिक उत्पादन बढाउन सकिने कृषि तथा पशुजन्य वस्तुहरूको आयात ५०% ले प्रतिस्थापन भएको हुने ।	
		५.२.	NTIS 2016 ले प्राथमिकता दिएका चिया, अलैंची, अदुवा र जडिवुटी लगायतका उच्च	२ वर्ष	NTIS 2016 ले प्राथमिकता दिएका कृषिजन्य वस्तुहरूको उत्पादन	

		मूल्यवान वस्तुहरुको उत्पादन ५० प्रतिशतले बढाउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		५० % ले बढेको हुने ।		
५.३.		मकैको आयातलाई पूर्ण प्रतिस्थापन गर्ने गरी उत्पादन वृद्धि गर्ने ।	३ वर्ष	मकैको उत्पादन बढाइ आयात प्रतिस्थापन भएको हुने ।		
५.४.		कृषिजन्य वस्तुको उत्पादन, उत्पादकत्व, बजारीकरण र मूल्य अभिवृद्धि बढाउन प्रदेश र स्थानीय तहसँग सहकार्य गर्ने ।	१ वर्ष र निरन्तर	अन्तर तह सरकारहरु बीच सहकार्य भई कृषिजन्य वस्तुहरुको व्यवसायिक उत्पादन, उत्पादकत्व तथा बजारीकरणमा सुधार भएको हुने ।		
५.५.		भन्सार विन्दुहरुमा नेपालले तय गरेको Standards तथा प्रक्रियाहरु पुरा गरेको वस्तुमात्र नेपाल भित्र प्रवेश गर्न सक्ने व्यवस्था सुनिश्चित गर्न खाद्य, पशु तथा वनस्पति क्वारेन्टाइन सम्बन्धी कार्यालयहरुको स्थापना तथा सवलीकरण गर्ने ।	२ वर्ष	भन्सार विन्दुहरुमा खाद्य, पशु तथा वनस्पति क्वारेन्टाइन नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यालयहरुको सवलीकरण भएको हुने ।		
५.६.		वजारको मागअनुसार कृषिजन्य वाली/वस्तुहरुमा Pest Risk Analysis तथा Pest Surveillance तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनको हकमा Animal disease risk analysis, disease surveillance" जस्ता कार्यको माध्यमबाट	१ वर्ष र निरन्तर	कृषिजन्य वाली/वस्तुहरुमा Pest risk analysis तथा Pest surveillance तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनहरुमा Animal disease risk analysis, disease surveillance मा क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने ।		

		स्वदेशी वस्तुको गुणस्तर प्रमाणिकरण गरी निर्यात सहजिकरण गर्ने । सम्भाव्य क्षेत्रमा कम्पार्टमेण्टलाइजेशन गरी रोगमुक्त उत्पादन प्रणालीको विकास तथा गुणस्तर प्रमाणीकरणको व्यवस्था गर्ने ।				
५.७.		निर्यात संभाव्य कृषिजन्य वस्तुको निश्चित बाली/वस्तु र उत्पादन क्षेत्र पहिचान गरी अर्गानिक उत्पादनमा प्राथमिकताका साथ सहयोग गर्ने ।	२ वर्ष	निर्यात संभाव्य कृषिजन्य वस्तुको अर्गानिक उत्पादनमा बृद्धि भएको हुने ।		
५.८.		निर्यात वृद्धि गर्ने र आयात प्रतिस्थापन गर्नुपर्ने कृषिजन्य वस्तुहरु चिया, कफी, अलैंची, फलफुल, तरकारी तथा जडिबुटीको अनुसन्धान, बीज विकास र खेती गर्न कार्ययोजना तयार गरी लागू गर्ने ।	६ महिना र निरन्तर	निर्यात वृद्धि गर्ने र आयात प्रतिस्थापन गर्नुपर्ने कृषिजन्य वस्तुहरुको अनुसन्धान कार्ययोजना तयार गरी लागू भएको हुने ।		
५.९.		आलु, तरकारी, दुग्ध पदार्थ, माछा, मासु तथा अण्डाको उत्पादन बृद्धिका लागि लागि सहूलियतपूर्ण कर्जा तथा अन्य प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरु मार्फत उत्पादन बृद्धि गरी आत्मनिर्भर हुने ।	२ वर्ष	आधारभुत कृषि तथा पशुजन्य वस्तुहरुको उत्पादन बढाई आयात प्रतिस्थापन भएको हुने ।		

प्रधानमन्त्री

५.१०.	उत्पादनलाई बजारसंग जोड्न बजारमुखी उत्पादन प्रणालीको विकास गर्ने । सबै पशुजन्य उत्पादनको विद्यमान मूल्य श्रृंखलाको गुणात्मक सुधार गर्ने ।	१ वर्ष निरन्तर	बजारमुखी उत्पादन प्रणालीको विकास भएको र पशुजन्य उत्पादनमा मूल्य श्रृंखलामा सुधार भएको हुने ।	
५.११.	व्यावसायिक उत्पादनका लागि गरिने खाद्यान्न, विउ, तरकारी, फलफूल तथा पशुपंक्षीको बीमाको दायरा वढाउँदै क्रमशः अनिवार्य गर्दै लैजाने ।	निरन्तर	खाद्यान्न, विउ, तरकारी, फलफूल तथा पशुपंक्षी क्षेत्रमा बीमा सुविधामा बृद्धि भएको हुने ।	
५.१२.	बाली लगाउनु पूर्व नै धान, गहुँ, उखु लगायतका कृषि उपजहरुको न्यूनतम समर्थन मूल्य तोक्ने र ऊखुको मूल्य समयमा नै कृषकलाई भुक्तानी दिने व्यवस्था मिलाउने ।	हेरेक वर्षवाली लगाउनु पहिले	आधारभुत कृषिजन्य वस्तुहरुको न्यूनतम समर्थन मूल्य तोक्ने प्रणालीको विकास भएको हुने ।	
५.१३.	नेपाल राष्ट्र बैंकसंगको समन्वयमा सहूलियतपूर्ण कृषि कर्जा प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।	६ महिना र निरन्तर	सहूलियतपूर्ण कृषि कर्जा प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन भएको हुने ।	
५.१४.	कृषि उपजको उत्पादन बढाउन तथा उत्पादित वस्तुको बजारको सुनिश्चितताका लागि प्रत्येक स्थानीय तहमा त्यस्ता उत्पादनको प्रचुरता देखिएको वस्तुको खरिदका लागि मालवस्तु	२ वर्ष	प्रत्येक स्थानीय तह सम्म प्रमुख कृषि वस्तुहरुको संकलन तथा भण्डारण गृहको स्थापना भएको हुने ।	

 नेपाल
 प्रधानमन्त्री कार्यालय

		सुरक्षित संकलन र भण्डारण केन्द्र खोल्ने व्यवस्था मिलाउने ।				
५.१५.		शित भण्डारण निर्माणमा व्याज अनुदानको नीतिलाई निरन्तरता दिई शित भण्डार स्थापनाका लागि प्रदेश र स्थानीय तहमा प्रदान गरिने विशेष अनुदानमा निश्चित रकम विनियोजित गर्ने ।	६ महिना र निरन्तर	कृषि तथा फलफलुलको उत्पादन बृद्धि भएको हुने ।		
५.१६.		क्वारेण्टाइन तथा गुणस्तर मापदण्डलाई अद्यावधिक गरी सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।	६ महिना र निरन्तर	कम गुणस्तरको आयात नियन्त्रित भएको हुने ।		
५.१७.		चिनीको आन्तरिक उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुने गरी ऊखु उत्पादन बढाउने र ऊखु उत्पादक कृषकलाई उत्पादनमा अनुदान दिने व्यवस्था मिलाउने ।	६ महिना र निरन्तर	चिनीको उत्पादन बृद्धि भएको हुने ।		
५.१८.		जैविक तथा वनस्पति ध्यूको उत्पादन तथा प्रवर्द्धनको लागि तेलहनको खेती सहित पशुपालन व्यवसायलाई प्रोत्साहन गर्ने ।	६ महिना र निरन्तर	जैविक तथा वनस्पति ध्यूको उत्पादन बृद्धि भएको हुने ।		
५.१९.		स्वदेशी दाना उद्योगहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने ।	६ महिना र निरन्तर	स्वदेशी दानाको उत्पादन बृद्धि भएको हुने ।		
५.२०.		प्राङ्गारिक मलको प्रयोग गर्दै स्वास्थ्यवर्द्धक र उच्च मूल्यका वस्तु उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्ने ।	६ महिना र निरन्तर	प्राङ्गारिक मलको उत्पादन बृद्धि भएको हुने ।		

प्रमुख
तथा
मन्त्रि

६.	परराष्ट्र मन्त्रालय	५.२१.	रासायनिक मलमा प्रदान गरिएको अनुदान सम्बन्धी मौजुदा व्यवस्थामा पुनरावलोकन गर्दै सिमावर्ती बजारको मूल्य समेतको आधारमा रासायनिक मलको बजार मूल्य समायोजन गर्ने ।	६ महिना र निरन्तर	रासायनिक मलको उत्पादन बृद्धि भएको हुने ।	
		५.२२.	Perishable Goods को ढुवानीमा वातानुकूलित कन्टेनरको प्रयोगका लागि सहूलियत/अनुदान/छुट मार्फत सहजीकरण र प्रोत्साहन गर्ने ।	१ वर्षमा शुरु गरी निरन्तर	Perishable Goods को ढुवानीमा वातानुकूलित कन्टेनरको प्रयोगभएको हुने ।	
		६.१.	परराष्ट्र नीतिको कार्यान्वयनमा निर्यात प्रवर्द्धनलाई समेत केन्द्र विन्दुमा राख्ने ।	निरन्तर	निर्यात प्रवर्द्धन भएको हुने ।	
		६.२.	आर्थिक कूटनीति कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाली निर्यातगृहसंग समन्वय गरी निर्यात प्रवर्द्धन कार्यक्रम गर्ने ।	४ महिना भित्र शुरु गरी निरन्तर	आर्थिक कूटनीतिका कार्यक्रम अन्तर्गत निर्यात प्रवर्द्धन कार्यक्रमलाई समावेश गरिएको हुने ।	
		६.३.	विदेशस्थित नेपाली निर्यातगृहले नियोग रहेको र सह-प्रमाणिकृत मुलुकको बजार सर्वेक्षण तथा विश्लेषण गरी नेपाली वस्तु तथा सेवाहरूको निर्यातको संभावना यकिन गरी सोको मासिक प्रतिवेदन परराष्ट्र मन्त्रालय तथा उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयमा	६ महिना	नेपाली वस्तु तथा सेवाहरूको निर्यातको संभावनाको नियमित सर्वेक्षण र विश्लेषण भएको हुने ।	

		६.८.	परराष्ट्र मन्त्रालयबाट हुने वार्ता, सम्झौता, सन्धी एवं समझदारीहरूमा देशको औद्योगिक विकास र निर्यात प्रवर्द्धनका विषयहरूलाई प्राथमिकतामा राख्ने ।	निरन्तर	औद्योगिक विकास र निर्यात प्रवर्द्धनका विषयहरूलाई समेत कुटनीतिक वार्ताहरूमा समावेश गरिएको हुने ।		
७.	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	७.१.	पर्यटन पूर्वाधार विशेषगरी पदमार्ग, विमानस्थल आदिको विकास र पर्यटकीय स्थल र होटलहरूको प्रवर्द्धनमा प्रोत्साहन र सहजीकरण गरी पर्यटक संख्या वृद्धि गर्ने ।	निरन्तर	पर्याप्त पर्यटन पूर्वाधारहरूको विकास गरी पर्यटक संख्यामा क्रमिक रूपमा वृद्धि भएको हुने ।		
		७.२.	नेपाल वायु सेवा निगमले नेपालबाट निकासी हुने वस्तुहरूको हवाई ढुवानी भाडामा सहूलियत प्रदान गर्ने ।	४ महिनाभित्र शुरु निरन्तर	नेपालबाट निकासी हुने वस्तुहरूको हवाई ढुवानी भाडामा सहूलियत भएको हुने ।		
		७.३.	आन्तरिक पर्यटनको विकास गरी धार्मिक, साहसिक र मनोरञ्जनात्मक तीनवटै पर्यटन विधाहरूलाई समान रूपमा अगाडि बढाउने ।	२ वर्ष	धार्मिक, साहसिक र मनोरञ्जनात्मक तीनवटै पर्यटन विधाहरूलाई समान रूपमा अगाडि बढाएको हुने ।		
		७.४.	Meeting, Incentives, Conferences and Exhibition/Events- MICE Tourism पर्यटन विधाहरूलाई समान रूपमा अगाडी बढाउने ।	१ वर्ष	MICE Tourism को विकास भएको हुने ।		
		७.५.	नेपाल सरकारले खर्च व्यहोर्ने गरी अन्तरराष्ट्रिय कार्यक्रमहरूमा सहभागी हुँदा नेपाली वायु	निरन्तर	नेपाली वायुसेवाहरूको प्रवर्द्धन भएको हुने ।		

		सेवाको प्रयोगलाई प्राथमिकता दिने।				
	७.६.	अन्तर्राष्ट्रिय उडानमा दिने सेवामा नेपाली उत्पादन प्रयोग गर्ने र Duty Free मा नेपाली उत्पादन बिक्री प्रवर्द्धन गर्ने।	६ महिना र निरन्तर	अन्तर्राष्ट्रिय उडानहरूमा नेपाली उत्पादनको प्रवर्द्धन भएको हुने।		
८.	८.१.	भारत र चीन सिमा जोड्ने काठमाडौँ-तातोपानी, गल्छी-त्रिशुली-स्याफ्रुबेशी-रसुवागढी र बेनी-जोमसोम-कोराला सडक स्तरोन्नती सम्पन्न गरी निकासी/पैठारीमा सहजता ल्याउने ।	२ वर्ष	भारत र चीन सीमा जोड्ने प्रमुख सडकहरूको स्तरोन्नती भएको हुने।		
	८.२.	भारत र चीनसंग प्रमुख व्यापारिक नाकाहरूमा रेलमार्ग निर्माण गर्ने ।	५ वर्ष	भारत र चीनसंग प्रमुख व्यापारिक नाकाहरूमा रेलमार्ग निर्माण भएको हुने ।		
	८.३.	यातायात क्षेत्रमा एकाधिकार र मिलोमतो हटाई यातायात क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी बनाउने।	६ महिना र निरन्तर	निकासी हुने वस्तुको लागत कम भएको हुने।		
	८.४.	निकासी हुने वस्तुको ढुवानीमा प्रयोग हुने सवारी साधनलाई Export Ambulance का रूपमा निर्वाध आवतजावतको व्यवस्था गर्ने।	तत्काल शुरु गरी तत्पश्चात निरन्तर	निकासी हुने वस्तुको लागतमा कमी आई प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बढेको हुने।		
	८.५.	प्रमुख शहरहरूमा निजी क्षेत्रले सार्वजनिक यातायातको रूपमा प्रयोग गर्ने ट्राम र बस लगायत ठूला सवारी साधनको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने ।	१ वर्ष र निरन्तर	ठूला सवारी साधनको सञ्चालनमा आएको हुने		

	८.६.	विद्युतीय बस खरिद गरी संचालन गर्ने ।	१ वर्ष निरन्तर	विद्युतीय सार्वजनिक यातायात सञ्चालनमा आएको हुने	
९. उर्जा, जलस्रोत तथा सिचाई मन्त्रालय	९.१.	औद्योगिक क्षेत्र, औद्योगिक करिडोर, उद्योग, व्यापार र सेवाका सबै क्षेत्रहरूमा निरन्तर र भरपर्दो रुपमा सहज विद्युत आपूर्ति गर्ने व्यवस्था गर्ने ।	६ महिना निरन्तर	औद्योगिक तथा व्यापारिक क्षेत्रमासहज विद्युत आपूर्ति व्यवस्थापन भएको हुने ।	
	९.२.	विद्युत उत्पादन वृद्धिसँगै पेट्रोलियम पदार्थको प्रयोगलाई विद्युतद्वारा प्रतिस्थापन गर्दै जाने ।	१ वर्ष	पेट्रोलियम पदार्थको प्रयोगलाई विद्युतद्वारा प्रतिस्थापन भएको हुने ।	
	९.३.	विद्युतबाट संचालित Mass Transportation का सवारी साधनहरूको लागि charging station हरु स्थापना गर्ने ।	१ वर्षभित्र शुरु गरी निरन्तर	विद्युतबाट चल्ने सवारी साधनहरूको लागि charging station हरु स्थापना भएको हुने ।	
	९.४.	जलविद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणका क्षेत्रमा हाल कार्यान्वयनमा रहेको क्षेत्रपत्रमा उल्लेखित क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन गरी विद्युत निर्यात गर्ने ।	२ वर्ष	अधिक विद्युत उत्पादन गरी विद्युत निर्यात गरेको हुने ।	
	९.५.	कृषि र उद्योगमा उपयोग भईरहेका पेट्रोलियम पदार्थमा आधारित उपकरणहरूलाई विद्युतीय उपकरणहरूले प्रतिस्थापन गर्न त्यस्ता साधनको भन्सार महशुल पुनरावलोकन गर्ने ।	६ महिना	पेट्रोलियम पदार्थको उपयोग घटेको हुने ।	
	९.६.	धेरै कोईला प्रयोग हुने ईटा तथा सिमेन्ट	६ महिना र	ईटा तथा सिमेन्ट उद्योगमा	

		उद्योगमा विद्युतीय प्रणाली उपयोगलाई प्रोत्साहित गर्ने ।	निरन्तर	विजुलीको प्रयोग बढेको हुने ।	
		१.७. बढी विद्युत खपत गर्ने विद्युतीय घरायसी उपकरणको आयात नियन्त्रण गर्ने र कम विद्युत खपत गर्ने उपकरणहरूको उत्पादन वृद्धिलाई प्रोत्साहन दिने ।	१ वर्ष र निरन्तर	विजुलीको उपयोग बढेको हुने ।	
		१.८. नविकरणीय उर्जाको उत्पादन र उपयोगलाई थप प्रोत्साहित गर्ने ।	१ वर्ष र निरन्तर	नविकरणीय उर्जाको विकास भएको हुने ।	
१०.	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	१०.१. नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति, २०१६, ले पहिचान गरे अनुसार औषधीजन्य र सुगन्धित जडिवुटीको निर्यातलाई प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	६ महिना र निरन्तर	औषधीजन्य र सुगन्धित जडिवुटीको निर्यात प्रवर्द्धन भएको हुने ।	
		१०.२. चिउरी, टिमुर जस्ता MAPSको संकलनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन (EIA) गर्न आवश्यक नपर्ने गरी सम्बन्धित ऐन/नियममा संशोधन गर्ने ।	६ महिना	चिउरी, टिमुर जस्ता MAPSको संकलनको लागि IEE र EIA आवश्यक नपर्ने व्यवस्था भएको हुने ।	
		१०.३. जडिवुटी, लोक्ता जस्ता निकासीजन्य वस्तुहरूको संकलन गर्दा भुक्तानी गर्नु पर्ने रोजल्लीको प्रावधानमा समयानुकूल र व्यवहारिक हुने गरी परिवर्तन गर्ने ।	४ महिना	जडिवुटी, लोक्ता जस्ता वनजन्य निकासीजन्य वस्तुहरूको संकलनका लागि लाग्ने रोजल्लीमा कमी आएको हुने ।	
		१०.४. नेपाली कागज, काठका मूर्तिजस्ता निकासीजन्य	४ महिनामा शुरु	नेपाली कागज, काठका मूर्तिजस्ता	

		वस्तुको प्रयोगमा आउने काठ, लोक्ताहरूको सहज आपूर्ति हुने व्यवस्था मिलाउने।	गरी निरन्तर	निकासीजन्य वस्तुहरूको वनजन्य कच्चा पदार्थहरूको सहज आपूर्तिको व्यवस्था मिलाइएको हुने।	
१०.५.		सम्भावित क्षेत्रहरूमा MAPs को व्यावसायिक खेति गर्न Low Volume High Value Product दिने प्रजातीलाई प्रवर्द्धन गर्ने।	४ महिनामा शुरु गरी निरन्तर	MAPs को व्यावसायिक खेतीलाई प्रोत्साहन गरिएको हुने।	
१०.६.		जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उपलब्ध हुने प्रमुख स्थान वा केन्द्रमा जडिबुटी संकलन भण्डारण तथा ढुवानी सुविधाहरू प्रदान गर्ने गरी स्थापना गर्ने।	२ वर्ष	जडिबुटी संकलन तथा भण्डारण सुविधाहरू स्थापना भई संचालनमा आएको हुने।	
१०.७.		जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार निकासी हुने प्रमुख भन्सार नाकाहरूमा जडिबुटी प्रयोगशाला तथा प्रमाणीकरण सुविधा उपलब्ध गराउने।	४ महिनामा शुरु गरी निरन्तर	जडिबुटी निकासी हुने प्रमुखभन्सार नाकाहरूमा जडिबुटी प्रयोगशाला तथा प्रमाणीकरण सुविधा उपलब्ध भएको हुने।	
१०.८.		वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन मार्फत वनको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन बृद्धि तथा पैठारी नियन्त्रण सहित निकासी बृद्धि गर्ने।	३ महिनामा शुरु गरी निरन्तर	वन पैदावारको उत्पादनमा बृद्धि भई निर्यात शुरु भएको हुने।	
१०.९.		विदेशबाट आयात हुने काठ तथा काष्ठजन्य	६ महिना भित्र	विदेशबाट आयात हुने काठ तथा	

		सामग्रीको आयातलाई नियमन गर्नका लागि अर्थ मन्त्रालय र उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयसंगको समन्वय र सहकार्य गरी पैठारी महशुल परिमार्जन गर्ने ।	(२०७६/७७ को बजेटको माफत)	काष्ठजन्य सामग्रीको भन्सार दरमा पुनरावलोकन भएको हुने ।	
१०.१०		काष्ठ तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारहरुको निर्यात प्रवर्द्धनको सम्भाव्यता र उपयोगिता सम्बन्धमा अनुसन्धान संस्थाहरूसँग समन्वय गरी अध्ययन अनुसन्धान गर्ने गराउने ।	४ महिनामा शुरु गरी निरन्तर	काष्ठ तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारहरुको निर्यात प्रवर्द्धनको लागि अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने ।	
१०.११		निर्यात सम्भाव्य जडिबुटिजन्य प्रजातीलाई सूचिकृत गरी नेपालभित्र त्यस्ता जडिबुटी ओसार पसार गर्न सरल बनाउने तथा संकलन दस्तुर न्यून गर्ने ।	६ महिनामा शुरु गरी निरन्तर	निर्यात सम्भाव्य जडिबुटिजन्य प्रजातीको सूचिकृत भई संकलन दस्तुर न्यून भएको हुने ।	
१०.१२		निर्यात प्रवर्द्धन र आयात प्रतिस्थापनका लागि वन क्षेत्रबाट हुने योगदानलाई अधिकतम गर्न राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	१ वर्ष	वनजन्य वस्तुहरुको निर्यात प्रवर्द्धन र आयात प्रतिस्थापनका लागि राष्ट्रिय कार्ययोजना तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा ल्याइएको हुने ।	
१०.१३		जडिबुटि तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार निर्यात हुने मुलुकहरूसँग Mutual Recognition	१ वर्ष	जडिबुटि तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारहरुको सहज निर्यातको	

		Agreement गरी सहजरूपमा तेस्रो मुलुकको बजारमा पुग्ने व्यवस्था गर्ने ।		लागि विभिन्न मुलुकहरूसँग Mutual Recognition Agreement गरिएको हुने ।		
	१०.१४.	स्वदेशी वन पैदावरको अधिकतम उपयोग हुने व्यवस्था गर्ने ।	निरन्तर	स्वदेशी वन पैदावरको उपयोग भएको हुने		
११.	११.१.	निकासीजन्य वस्तु तथा सेवा विकास र विविधीकरणका लागि उपयुक्त प्रविधि विकास गर्ने ।	६ महिनामा शुरु गरी निरन्तर	निकासीजन्य वस्तु तथा सेवा विकासका लागि उपयुक्त प्रविधि विकास भएको हुने ।		
	११.२.	अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार, लगानी, जैविक विविधता लगायतका तुलनात्मक लाभका क्षेत्रहरूमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको अध्ययन अनुसन्धान प्रवर्द्धन गर्ने ।	६ महिनामा शुरु गरी निरन्तर	नेपालको तुलनात्मक लाभका क्षेत्रहरूमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने ।		
	११.३.	युवा उद्यमशीलता र स्वरोजगारका कार्यक्रमहरूलाई निर्यात प्रवर्द्धन र आयात प्रतिस्थापनसंग आवद्ध गर्ने ।	६ महिनामा शुरु गरी निरन्तर	युवा उद्यमशीलता र स्वरोजगारका कार्यक्रमहरूलाई निर्यात प्रवर्द्धन र आयात प्रतिस्थापनसंग आवद्ध भएको हुने ।		
	११.४.	विभिन्न तहको पाठ्यक्रममा उद्योग, लगानी, उद्यमशीलता विकास, निर्यात व्यापार, पर्यटन,	१ वर्ष	विद्यालय तथा कलेजका पाठ्यक्रममा उद्योग, लगानी,		

		सूचना प्रविधि आदि विषयहरूलाई समावेश गर्ने ।			निर्यात व्यापार, पर्यटन, सूचना प्रविधि आदि विषयहरू समावेश भएको हुने ।		
	११.५.	सेवा व्यापार अन्तर्गत शिक्षा सेवा व्यापारको अभिवृद्धिको लागि नेपालको शिक्षा क्षेत्रको गुणस्तर बृद्धि गरी विदेशीहरूलाई नेपालमा अध्ययन गर्न प्रोत्साहन गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	२ वर्ष		विदेशीहरूलाई नेपालमा अध्ययन गर्न प्रोत्साहन गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको हुने ।		
	११.६.	नेपाली कामदारको दक्षता अभिवृद्धिको लागि Council for Technical Education and Vocational Training-CTEVT, प्राविधिक विद्यालय लगायत अन्य तालीम प्रदायक संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र प्रदान गरिएका तालिमहरूलाई बजारको माग अनुसार सञ्चालन गर्ने विशेष व्यवस्था मिलाई विदेशमा अध्ययन गर्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्ने ।	१ वर्ष		नेपाली कामदारको दक्षता अभिवृद्धि भएको हुने ।		
१२.	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	१२.१.	E-Commerce को लागि आवश्यक Internet पहुँच विस्तार गर्न नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण,	१ वर्षमा शुरु गरी निरन्तर	E-Commerce को लागि आवश्यक Internet पहुँच विस्तार		

मन्त्रालय	दूरसञ्चार सेवा प्रदायक र Internet सेवा प्रदायक संस्थाहरूलाई परिचालन गर्ने ।	२ वर्ष	भएको हुने ।		
१२.२.	E-Commerce को लागि राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र समेतको सहयोगमा Payment Gateway को आधुनिक, सस्तो र भरपर्दो व्यवस्था गर्ने ।	२ वर्ष	E-Commerce को लागि Payment Gateway को व्यवस्था भएको हुने ।		
१२.३.	E-Commerce को कार्यान्वयनमा नेपालको हुलाक सेवा विभाग र मातहतका निकायलाई e-commerce मार्फत वस्तु delivery गर्ने जिम्मेवारी दिने ।	१ वर्षमा शुरु गरी निरन्तर	E-Commerce को कार्यान्वयनमा हुलाक संगठनलाई संलग्न गराई यसको e-Commerce मार्फत वस्तु delivery गर्नको लागि संस्थागत तत्परता र संस्थागत क्षमता विकास भएको हुने ।		
१२.४.	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि उद्योग प्रवर्द्धनको लागि विशेष आर्थिक क्षेत्र (SEZ) भित्र IT Park Cluster विकास गरी प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्ने ।	२ वर्ष	IT Park प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन भएको हुने ।		
१२.५.	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि नीति, २०७२ मा उल्लेख भए बमोजिम IT & BPO Sector को समन्वय र सुपरीवेक्षण गर्ने निकायगत संरचनाको स्थापना एवं सुदृढीकरण गर्ने ।	२ वर्ष	IT & BPO Sector को समन्वय र सुपरीवेक्षण गर्ने निकायगत संरचनाको स्थापना एवं सुदृढीकरण भएको हुने ।		

१३.	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१३.१.	वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका कामदारहरुको सीप र क्षमताको उपयोग गर्ने प्रोत्साहित गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	निरन्तर	वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका कामदारहरुको सीप र क्षमताको उपयोग भएको हुने ।		
		१३.२.	बिजनेसलाई निकासी र उत्पादनमूलक क्षेत्रमा उपयोग गर्न त्यस्ता क्षेत्रको पहिचान गरी विविधिकरण गर्ने ।	१ वर्ष	विविधताको उत्पादनमूलक क्षेत्रमा उपयोग भएको हुने ।		
		१३.३.	औद्योगिक क्षेत्र र निकासीजन्य व्यवसायमा मजदुर हडताल गर्न नपाइने गरी कानूनी व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।	१ वर्ष र निरन्तर	औद्योगिक क्षेत्र र निकासीजन्य व्यवसायमा मजदुर हडताल गर्न नपाइने व्यवस्था कार्यान्वयनमा आएको हुने ।		
१४.	गृह मन्त्रालय	१४.१.	औद्योगिक तथा व्यावसायिक सुरक्षालाई विशेष प्राथमिकता दिई आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।	निरन्तर	औद्योगिक तथा व्यावसायिक सुरक्षा प्रत्याभुत भएको हुने ।		
		१४.२.	निकासीका वस्तुलाई सम्बन्धित गन्तव्यसम्म निर्वाध रुपमा पुर्याउन आवश्यक सहजीकरण गर्ने ।	निरन्तर	निर्यातजन्य वस्तुको ढुवानीमा सहजीकरण भएको हुने ।		
		१४.३.	खुला सिमानाबाट हुने अनधिकृत व्यापारलाई पूर्ण रुपमा नियन्त्रण गर्न गृह मन्त्रालय अन्तर्गतका निकायहरुलाई सशक्त रुपमा परिचालन गर्ने । त्यस्ता निकाय र	निरन्तर	खुला सिमानाको कारणबाट हुने अनधिकृत व्यापार पूर्ण रुपमा नियन्त्रण भएको हुने ।		

		पदाधिकारीहरूको कार्यसम्पादन सँग आवद्ध गराउने।							
१४.४.		नेपालका कारागारहरूमा रहेका ११ हजार भन्दा बढी कैदी बन्दीहरूलाई सिपमूलक तालिम दिई निर्यातजन्य र आयात प्रतिस्थापन गर्ने बस्तुको उत्पादन कार्यमा लगाउने।	१ वर्ष निरन्तर	र	कारागारहरूका कैदी बन्दीहरूको सीप विकास भई निर्यातजन्य तथा आयात प्रतिस्थापन गर्ने वस्तु उत्पादनमा उनीहरूको संलग्नता बृद्धि भएको हुने।				
१४.५.		आयात निर्यातलाई नियमन गर्न नेपाल सरकारले समय समयमा जारी गरेका राजपत्रका नीति तथा सूचनाको सीमा नाकामा परिचालन भएका सुरक्षा निकायहरूबाट कडाईका साथ पालना गराउने।	निरन्तर		नेपाल सरकारले लागु गरेको नीति नियमको आधारमा सीमा नाकाहरूमा आयात निर्यातलाई नियमन गर्ने।				
१४.६.		अवैध व्यापारलाई नियन्त्रण गर्न अन्तर-सरकारी समन्वयलाई प्रभावकारी बनाउने।	६ महिना निरन्तर	र	अन्तरसरकारी समन्वय सुदृढ भएको हुने				
१५.१	नेपाल राष्ट्र बैंक	निर्यात क्षेत्रमा सरल, सुविधायुक्त र सहूलियतपूर्ण ऋण उपलब्ध गराउने।	१ वर्ष		निर्यात क्षेत्रमा सरल, सुविधायुक्त र सहूलियतपूर्ण ऋणको व्यवस्था कार्यान्वयनमा आएको हुने।				
१५.२		इन्धनबाट चल्ने निजी सवारी साधनमा दिइने Auto Loan को सीमा पुनरावलोकन गरी	६ महिना		इन्धनबाट चल्ने निजी सवारी साधनमा दिइने Auto Loan मा				

		बैंककर्जाको माध्यमबाट त्यस्ता सवारी साधनको पैठारी नियन्त्रण गर्ने।		कडाइ भएको हुने।		
१५.३		कृषि कर्जालाई सरल बनाउने, यसको सीमा बढाउने र स्थानीय तहसंग समन्वय गरी वित्तीय साक्षरता बढाई सहूलियतको लक्षित वर्गसम्म पहुँचमा बृद्धि गर्ने।	१ वर्ष	कृषि कर्जालाई सरल बनाई लक्षित वर्ग सम्म पहुँच बृद्धि भएको हुने।		
१५.४		उत्पादनशील क्षेत्रमा बैङ्किङ प्रणालीको कर्जा बढाउने। हाल उत्पादनशील क्षेत्रमा तोकिएको ऋणको प्रतिशतलाई बढाई सम्बन्धित क्षेत्रमा ऋण लगानी नगर्नेलाई थप कडा कारवाही गर्ने।	१ वर्ष	उत्पादनशील क्षेत्रमा बैङ्किङ प्रणालीको कर्जा बढाइएको हुने।		
१५.५		E-Commerce को लागि National Payment Gateway को स्थापना र यसको नीतिगत व्यवस्थाको लागि आवश्यक कार्य गर्ने।	२ वर्ष	E-Commerce को लागि National Payment Gateway को स्थापना भएको हुने।		
१५.६		निकासी व्यापारलाई सहजीकरण र व्यवस्थित गर्न प्रतिपत्रलाई प्रवर्द्धन गर्ने र Telegraph Transfer-IT बाट हुने भुक्तानी क्रमशः घटाउँदै लैजाने नीति अवलम्बन गर्ने।	१ वर्ष र निरन्तर	प्रतिपत्र मार्फत निकासी व्यापारलाई सहजीकरण र व्यवस्थित भएको हुने।		
१५.७		विद्युतीय सवारी साधनको खरीदमा सहज र सरल वित्तीय सुविधा उपलब्ध गराउने।	६ महिना	विद्युतीय सवारी साधनको खरीदमा सहज र सरल वित्तीय सुविधा उपलब्ध भएको हुने।		

१५.८	नेपालबाट चीनमा व्यापार प्रवर्द्धनको सिलसिलामा हुने मेला तथा प्रदर्शनीमा भएको निर्यातबाट प्राप्त रकम नेपालको वाणिज्य बैंकहरूको चीनमा रहेको खाता माफत वा प्रदर्शनीको खातामा जम्मा गरी ट्रान्सफर गर्ने व्यवस्था People's Bank of China माफत गर्ने।	२ वर्ष	चीनमा हुने मेला महोत्सवहरूमा निर्यात हुँदा प्राप्त भएको रकम नेपाली वाणिज्य बैंकहरूमा जम्मा हुने व्यवस्था मिलाएको हुने।		
१५.९	नेपालको विद्यमान Foreign Exchange Pegging System ले नेपालको वैदेशिक व्यापार लगायत समष्टिगत अर्थतन्त्रका अन्य क्षेत्रहरूमा पारेको असरको सम्बन्धमा अध्ययन गरी सुधारको संभावनाको पहिचान गर्ने।	१ वर्ष	नेपालको विद्यमान Foreign Exchange Pegging System ले नेपालको अर्थतन्त्रमा पारेको असरको सम्बन्धमा अध्ययन गरी सुधारको संभावनाको पहिचान भएको हुने।		
१५.१०	विद्युतीय सवारी साधनको आयात बाहेकका अन्य सवारी साधन र त्यसको पार्टपुर्जाको आयातमा TR कर्जा सुविधा नदिने।	६ महिना	पेट्रोलियम पदार्थबाट चल्ने सवारी साधन र त्यसको पार्टपुर्जाको आयात निरुत्साहित भएको हुने		
१५.११	वाली धितो राखि ऋण लिने व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।	६ महिना	उत्पादन बृद्धि भएको हुने		

(Signature)

		१५.१२	ग्रामीण भेगमा उत्पादन हुने स्वदेशी कच्चा पदार्थमा आधारित तयारी पोशाक उद्योगहरूलाई सहूलियतपूर्ण कर्जको सहज उपलब्धता र बजार व्यवस्थापन गर्ने ।	६ महिना	उत्पादन बृद्धि भएको हुने		
--	--	-------	--	---------	--------------------------	--	--

